

จาก “นโยบายมองตะวันออก” สู่ “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก”
กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย : ประตูสู่อาเซียน
From “Look East Policy” to “Act East Policy”
and Northeast of India: Gateway to ASEAN

โสภนา ศรีจำปา^{*}
sophana@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การเปลี่ยน “นโยบายมองตะวันออก” (Look East Policy) ไปสู่ “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” (Act East Policy) ของอินเดีย 2) “นโยบายมองตะวันออก” กับภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียและผลกระทบที่เกิดขึ้น และ 3) การดำเนินงาน “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” กับการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือของรัฐบาลอินเดียปัจจุบัน รวมถึงการพัฒนาความร่วมมือและความเชื่อมโยงระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียกับอาเซียน โดยใช้กรอบนโยบายมองตะวันออกไปสู่ “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” ผลการศึกษาพบว่า รัฐบาลอินเดียประกาศใช้ “นโยบายมองตะวันออก” เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางการค้า เศรษฐกิจ ความมั่นคง และการเมืองระหว่างประเทศกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ปี ค.ศ.1991 และผนวกนโยบายการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียไว้ใน “นโยบายมองตะวันออก” เพื่อให้เป็นประตูตะวันออกในปี ค.ศ.1997 ซึ่งมีผลทั้งด้านบวก และด้านลบต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียที่เป็นประตูสู่อาเซียน อย่างไรก็ตาม รัฐบาลของนายกรัฐมนตรี นายนเรนทร โมดี ได้เปลี่ยนจาก “นโยบายมองตะวันออก” เป็น “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” เพื่อดำเนินการเชิงรุกมากขึ้นโดยผ่านโครงการพัฒนาประเทศหลายโครงการเพื่อกระจายการพัฒนาไปทั่วประเทศให้ประสบความสำเร็จ รวมถึงการสร้างถนนไตรภาคีอินเดีย-เมียนมา-ไทย และโครงการกาลาดันที่จะเชื่อมต่อการคมนาคมจากอ่าวเบงกอลสู่ทางแม่น้ำ และเชื่อมต่อทางถนนในเมียนมา และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จะแล้วเสร็จด้วย

คำสำคัญ : นโยบายมองตะวันออก, นโยบายปฏิบัติการตะวันออก, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
อินเดีย, ประตูสู่อาเซียน

^{*} รองศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

The objectives of this paper are: 1) to study India's change of policy from a "Look East Policy" to an "Act East Policy"; 2) to review the "Look East Policy" and in particular, determine its impact on Northeast India; and 3) to study how the government of India implements this policy in the development of the northeastern region including assess development and connectivity between Northeast India and ASEAN. This study is based on the Look East to Act East policies framework. The result of the study found that "The Look East Policy" was implemented by the government of India in 1991 to enhance economic, security and political relations with Southeast Asia. Moreover, in 1997, development policy for Northeast India was combined within the "Look East Policy" to serve as a gateway to the east and ASEAN. The policy has had both positive and negative impacts on Northeast India. The government under Prime Minister Narendra Modi changed its "Look East Policy" to "Act East Policy" to provide a stimulus for proactive implementation of policies supporting its development ambitions throughout the country, most notably, completion of the Trilateral highway linking India-Myanmar-Thailand, and the Kaladan Project which will see major road and water links between Northeast India and Rakhine state in Myanmar.

Keywords: Look East Policy, Act East Policy, Northeast India, ASEAN gateway

1. บทนำ

อินเดียเป็นประเทศที่มีพื้นที่ 3,287,590 ตารางกิโลเมตร ใหญ่เป็นอันดับ 7 ของโลก ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ ทิศเหนือติดกับจีน เนปาล และภูฏาน ทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับปากีสถาน ทิศตะวันตกเฉียงใต้และตะวันออกเฉียงใต้ติดกับมหาสมุทรอินเดีย ทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดกับเมียนมา ทิศตะวันออกติดกับบังกลาเทศ จำนวนประชากร 1.3 พันล้านคน (มากเป็นอันดับ 2 ของโลก : สถิติปี พ.ศ.2558) มีสภาพภูมิอากาศแตกต่างกันอย่างมาก เนื่องจากมีพื้นที่กว้างใหญ่ ตอนเหนืออยู่ในเขตหนาว ขณะที่ตอนใต้อยู่ในเขตร้อน ทางเหนือมีแม่น้ำสายใหญ่ไหลผ่าน คือ แม่น้ำสินธุและคงคา จึงอุดมสมบูรณ์กว่าตอนใต้ ซึ่งมีแต่แม่น้ำสายสั้นๆ อุดมภูมิเฉลี่ยในที่ราบช่วงฤดูร้อน ประมาณ 35 องศาเซลเซียส และฤดูหนาว ประมาณ 10 องศาเซลเซียส ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ 1.91 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (ปี พ.ศ.2558-2559) รายได้ประชาชาติต่อหัว 1,553.85 ดอลลาร์สหรัฐ (ปี พ.ศ.2558-2559) การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 7.5 (ปี พ.ศ.2558-2559) ระบอบการปกครองสาธารณรัฐ (Federal Republic) อำนาจอธิปไตยแบ่งเป็น 29 รัฐ และดินแดนสหภาพ (Union Territories) อีก 7 เขต แยกศาสนาออกจากการเมือง (secular state) โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข ประธานาธิบดีคนปัจจุบัน คือ นายประณับ มุขะระจี (Pranab Mukherjee) เข้ารับตำแหน่งเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2555 และนายเรนทร โมดี (Narendra Modi) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ 26 พฤษภาคม 2556 (เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 15 ของอินเดีย) อินเดียมีความหลากหลายทางศาสนา แบ่งออกเป็น ฮินดู ร้อยละ 81.3; มุสลิม ร้อยละ 12; คริสต์ ร้อยละ 2.3; ซิกข์ ร้อยละ 1.9; อื่นๆ (พุทธและเชน) ร้อยละ 2.5 (Royal Thai Embassy, New Delhi, Republic of India, ม.ป.ป.)

อินเดียเป็นประเทศหนึ่งในเอเชียที่กำลังมีนโยบายในการพัฒนาประเทศพร้อมทั้งการสร้างความร่วมมือกับประเทศในหลายภูมิภาค รวมทั้งกับประชาคมอาเซียนอย่างมีพลวัต ด้วยภูมิศาสตร์ของไทยที่ไม่ไกลจากอินเดียจึงทำให้ไทย-อินเดียมีความสัมพันธ์ทางการค้า ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมมาอย่างยาวนานผ่านการเชื่อมโยงทางทะเลเป็นหลัก จนถึงยุคโลกาภิวัตน์ที่ทำให้การรวมกลุ่มประเทศเพื่อความร่วมมือและสร้างความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงเป็นความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ประเทศไทยก็เป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมที่สร้างความสนใจให้กับอินเดีย ผู้นำอินเดียในอดีตได้กำหนด “นโยบายมองตะวันออก” โดยมีอาเซียนเป็นศูนย์กลางของอินเดียในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และด้วยภูมิศาสตร์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียที่เป็นรัฐชายแดนมีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านถึงสี่ประเทศ อีกทั้งรัฐบาลอินเดียมีโครงการพัฒนาภาคนี้ไปพร้อมกับ “นโยบายมองตะวันออก” เพื่อเป็นประตูสู่อาเซียน ต่อมาภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน นายเรนทร โมดี ต้องการปรับนโยบายดังกล่าวให้เป็นเชิงรุกมากขึ้นจึงเปลี่ยนชื่อเป็น “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก”

ด้วยเหตุที่อินเดียยังมีศักยภาพในด้านทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาอีกมาก ดังนั้น การทำความเข้าใจเพื่อให้สามารถเข้าถึง “อินเดีย” จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับ

ประเทศไทยที่จะต้องดำเนินนโยบายการต่างประเทศอย่างสมดุล สร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมือทั้งระหว่างภาครัฐ และระหว่างประชาชนกับประชาชนให้แน่นแฟ้นมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นโอกาสในการขยายตลาดใหม่ๆ สำหรับประเทศต่อไป ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียจะสามารถเชื่อมโยงกับด่านแม่สอดและด่านแม่สายของไทยผ่านทางถนนไตรภาคีเพื่อไปยังอาเซียนได้ ดังนั้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลจากการศึกษา 1) การเปลี่ยน “นโยบายมองตะวันออก” (Look East Policy) ไปสู่ “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” (Act East Policy) ของอินเดีย 2) “นโยบายมองตะวันออก” กับภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียและผลกระทบที่เกิดขึ้น และ 3) การดำเนินงาน “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” กับการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือของรัฐบาลอินเดียปัจจุบัน รวมถึงการพัฒนาความร่วมมือและความเชื่อมโยงระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียบกับอาเซียนโดยใช้กรอบนโยบายมองตะวันออกไปสู่ นโยบายปฏิบัติการตะวันออก

2. จาก “นโยบายมองตะวันออก” สู่ “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” ของอินเดีย

เป็นที่ทราบกันดีว่าในช่วงก่อนและหลังเอกราช อินเดียเน้นการนำเข้ามากกว่าส่งออกกับประเทศตะวันตก ได้แก่ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา เยอรมนี อิตาลี ฝรั่งเศส เป็นต้นเป็นหลัก แม้จะพยายามขยายตลาดเพิ่มในประเทศเหล่านี้ แต่ไม่เป็นผล อีกทั้งอินเดียบริหารประเทศตามแนวทางสังคมนิยม ดังนั้นในปี ค.ศ.1980 เป็นต้นมา เศรษฐกิจอินเดียเริ่มตกต่ำต่อเนื่องมาสามทศวรรษ ด้วยโครงสร้างอุตสาหกรรมที่มีต้นทุนสูง แต่ผลผลิตมวลรวมต่ำทำให้การส่งออกลดลง โดยตั้งแต่ปี ค.ศ.1980 เป็นต้นมา อินเดียประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ มีหนี้สินเพิ่มขึ้นถึงสี่เท่าจาก 20 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ เพิ่มเป็น 82 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี ค.ศ.1990 (Indrakumar, 2009, p.27) นอกจากนี้ยังได้รับผลกระทบจากการสิ้นสุดสงครามเย็น (การล่มสลายของรัสเซียซึ่งเป็นพันธมิตรของอินเดีย) ตามด้วยผลกระทบเรื่องพลังงานจากสงครามอ่าวเปอร์เซียในปี ค.ศ.1991 และภาวะเงินเฟ้อ เป็นต้น (Singh, 2009, pp.4-17) อินเดียจึงต้องปฏิรูปเศรษฐกิจขนาดใหญ่ด้วยการเปิดเสรีทางการค้า ในขณะนั้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ได้เป็นภูมิภาคสำหรับนโยบายการค้าต่างประเทศของอินเดียเนื่องด้วยสภาวะสงครามเย็น (Saikia, 2013, pp.18-19)

ด้วยเหตุดังกล่าวพร้อมกับปัจจัยอื่นๆ (Saikia, 2013, pp.18-19) อาทิ

- การขยายตัวทางด้านการค้าในภูมิภาคต่างๆ ของโลกผ่านการรวมกลุ่มประเทศเศรษฐกิจต่างๆ
 - ส่วนแบ่งทางการค้าของอินเดียที่ต่ำกว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 - จีนเริ่มขยายอิทธิพลสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น
 - อินเดียต้องการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต

จึงทำให้นายกรัฐมนตรีนาราสิงหา ราว ประกาศใช้ “นโยบายมองตะวันออก” (Look East Policy) ในปี ค.ศ.1991 เพื่อเปลี่ยนวิสัยทัศน์ของอินเดียที่มีต่อโลก และการเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายความสัมพันธ์กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งในช่วงนั้นหลายประเทศได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย และอินโดนีเซีย จัดว่าเป็น “เสือแห่งอาเซียน” (ASEAN Tigers) ที่มีความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก อินเดียจึงต้องการเลียนแบบโมเดลเสือแห่งอาเซียน นอกจากนี้ ผู้นำอินเดียตระหนักว่าภูมิรัฐศาสตร์ของโลกกำลังจะเปลี่ยนจากยุโรปไปสู่เอเชีย-แปซิฟิก (Indrakumar, 2009, pp.27-28)

ด้วยเหตุนี้อินเดียจึงต้องการกระชับความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคง และการเมืองกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชีย-แปซิฟิก ต่อมา นายกรัฐมนตรีอินเดียสองท่าน คือ นายอตาล พิตารี วัชปายี และนายมัน โมहनสิงห์ได้ดำเนินนโยบายนี้สืบเนื่องมา รวมถึงการเน้นความเชื่อมโยงทางด้านการประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งปัจจุบันคือประชาคมอาเซียนที่ถือว่าเป็นศูนย์กลางของ “นโยบายมองตะวันออก” ของอินเดียในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกทั้งหมด (Indrakumar, 2009, p.31) ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือทางด้านการเมืองในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งรวมถึง ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และประชาคมอาเซียนให้เข้มแข็ง อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างบทบาททางการเมืองของอินเดียในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกด้วย (Saikia, 2013, pp.2-3)

จาก “นโยบายมองตะวันออก” ของอินเดียที่ดำเนินการมาเป็นเวลา 22 ปี (ค.ศ. 1991-2013) สามารถสรุปผลสำเร็จของการดำเนินการต่างๆ ได้เป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 : ตั้งแต่ปี ค.ศ.1992-2003

ระยะนี้เน้นความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนกับอาเซียนเป็นหลัก โดยมีความสำเร็จที่สำคัญๆ สรุปได้ดังนี้ (Saikia, 2013, p.20)

- ก) ในปี ค.ศ.1992 อินเดียเริ่มต้นความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับอาเซียนในฐานะคู่เจรจาเฉพาะด้าน ในปี ค.ศ.1995 ได้ยกระดับความสัมพันธ์ขึ้นเป็นคู่เจรจาอย่างสมบูรณ์ ในปี ค.ศ.2002 ได้มีการประชุมสุดยอดกับอาเซียนครั้งแรก
- ข) อินเดียลงนามข้อตกลงการค้ากับเมียนมาในปี ค.ศ.1994 มีการเปิดตลาดชายแดนระหว่างมอริ (อินเดีย) กับเมืองตะมู (เมียนมา) เมื่อวันที่ 12 เมษายน 1993
- ค) อินเดียลงนามกรอบความร่วมมือกับอาเซียนในปี ค.ศ.2003
- ง) อินเดียลงนามกรอบความร่วมมือลุ่มแม่น้ำโขง-คงคา (Mekhong-Ganga Cooperation-MGC) กับประเทศเวียดนาม ลาว กัมพูชา ไทย และเมียนมา เพื่อเสริมสร้างและเชื่อมโยงในด้านการศึกษา การท่องเที่ยว วัฒนธรรม การคมนาคมขนส่ง และเทคโนโลยีสารสนเทศ
- จ) กรอบ “ความริเริ่มคุนหมิง” (Kunming Initiative) ประกอบด้วยประเทศบังกลาเทศ จีน อินเดีย และเมียนมา (BCIM) เริ่มประชุมร่วมกันในปี ค.ศ.1999 ที่เมืองคุนหมิง เพื่อร่วมมือกันพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และความร่วมมือในการ

พัฒนาเศรษฐกิจ และการติดต่อกันระหว่างประชาชนระหว่างทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีนเชื่อมกับภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย บังกลาเทศ และเมียนมา ที่เอื้อต่อความร่วมมือทางด้านการค้า การลงทุน พลังงาน การคมนาคมและการท่องเที่ยว (Sarma & Sarma, 2008, pp.41-42; Saikia, 2013, p.20)

- ฉ) กรอบ “ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ” (Bay of Bengal Initiative Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation- BIMSTEC) โดยมีประเทศสมาชิก 7 ประเทศ ได้แก่ ภูฏาน เนปาล อินเดีย ศรีลังกา บังกลาเทศ เมียนมา และไทย ถือว่าเป็นกรอบความร่วมมือกรอบเดียวที่เชื่อมเอเชียใต้เข้ากับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางด้านการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม เทคโนโลยี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การท่องเที่ยว พลังงานจากการเกษตร และโครงสร้างพื้นฐาน (Saikia, 2013, p.20)

ระยะที่ 2 : 2004 - 2013

ในระยะที่สองนี้ มีการขยายทั้งพื้นที่และขอบเขตความร่วมมือที่อินเดียทำความตกลงไปถึงออสเตรเลียและเอเชียตะวันออกเฉียง โดยยังมีอาเซียนเป็นศูนย์กลาง ในด้านประเด็นความร่วมมือก็ขยายออกไป เช่น การเมือง และความมั่นคง รวมถึงเรื่องความเชื่อมโยงระหว่างกัน เป็นต้น โดยมีผลของความสำเร็จที่เด่นๆ สรุปได้ดังนี้ (Saikia, 2013, pp.20-21)

- ก) เอื้ออำนวยความสะดวกการทำวิชาให้กับนักธุรกิจระหว่างอินเดีย-อาเซียน
- ข) อินเดียดำเนินการ “ความริเริ่มการดูแลสุขภาพอาเซียน” (ASEAN Health Care Initiative) เน้นที่การจัดหายาที่จำเป็นขั้นพื้นฐานในราคาถูก
- ค) จัดตั้งกองทุนอินเดีย-อาเซียนสีเขียว เพื่อดำเนินโครงการต่างๆ สำหรับแก้ปัญหาภาวะโลกร้อน
- ง) อินเดียทำข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับมาเลเซียในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2004
- จ) อินเดียทำข้อตกลงความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์กับอินโดนีเซียในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2005 และลงนามข้อตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับไทย และมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับสิงคโปร์
- ฉ) ในปี ค.ศ.2006 ประกาศให้เป็นปีแห่งมิตรภาพระหว่างอินเดีย-จีน มีการประกาศร่วมเพื่อความร่วมมือระหว่างกันทางด้านยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับอินเดียในโอกาสที่ประธานาธิบดีหูจิ่นเทาของจีนเยือนอินเดีย
- ช) อินเดีย-อาเซียนลงนามข้อตกลงทางการค้าเสรีในปี ค.ศ.2009
- ซ) อินเดียลงนามความตกลงพันธมิตรทางเศรษฐกิจ (Comprehensive Economic Partnership Agreement) กับเกาหลีใต้ โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ.2010

จากการดำเนินงานกว่าสองทศวรรษ อินเดีย-อาเซียนและประเทศในเอเชีย-แปซิฟิก มีความร่วมมือกันมากขึ้น แต่ยังมีโครงการความร่วมมือต่างๆ ที่ยังไม่บรรลุผลตามกรอบเวลาที่ผ่านมาซึ่งยังต้องดำเนินการกันต่อไป

“นโยบายมองตะวันออก” กับการค้าต่างประเทศของอินเดีย

ด้วยการดำเนิน “นโยบายมองตะวันออก” ตลอดเวลากว่า 20 ปีเศษที่ผ่านมาส่งผลดีต่อความเจริญเติบโตทางด้านการค้า และการลงทุนของอินเดียโดยผ่านความร่วมมือแบบทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวคือ การค้าต่างประเทศของอินเดียในต้นปี ค.ศ.1990 ต่ำกว่า 40 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ แต่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็น 140 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี ค.ศ.2003 (Khanna, 2005 อ้างใน Daimari 2013, p.35) ในทำนองเดียวกับการค้าระหว่างอินเดีย-อาเซียนเติบโตขึ้นนับจากการดำเนิน “นโยบายมองตะวันออก” จาก 2.3 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี ค.ศ.1991-1992 (Daimari, 2013, p.35) ขึ้นไปถึง 76.52 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี ค.ศ.2014 ซึ่งมีศักยภาพที่จะเพิ่มให้ถึงหนึ่งแสนล้านเหรียญสหรัฐฯ ได้ (Maini, 2015) แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ส่วนใหญ่อินเดียจะขาดดุลการค้ากับประเทศคู่ค้าในอาเซียน ยกเว้นอินเดียได้เปรียบดุลการค้ากับกัมพูชาและลาว

นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันคือ นายนเรนทร โมตี ซึ่งเข้ารับตำแหน่งในปี ค.ศ.2014 ได้ประกาศจะพัฒนาอินเดียให้เป็นศูนย์กลางของการผลิตผ่านนโยบาย “Make in India” รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและคุณภาพชีวิตโดยผ่านโครงการเมืองอัจฉริยะ (Smart cities) และดิจิทัลอินเดีย (Digital India) เป็นต้น นอกจากนี้ ทางด้านนโยบายต่างประเทศ อินเดียจะกระชับความสัมพันธ์กับอาเซียนและประเทศต่างๆ ทางตะวันออกให้แน่นแฟ้นมากขึ้นเพื่อเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์และความร่วมมือทางด้านการค้า ยิงไปกว่านั้นนายกรัฐมนตรีต้องการเชิญชวนประเทศต่างๆ ที่มีศักยภาพให้เข้ามาลงทุนเพื่อพัฒนาประเทศ และสร้างงานให้กับชาวอินเดียมากขึ้น การที่อินเดียเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับอาเซียนไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์กับประเทศต่างๆ ในอาเซียนโดยตรงเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับประเทศสหรัฐฯ ญี่ปุ่น และจีน ที่เป็นผู้เล่นสำคัญในประชาคมอาเซียนอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ นายนเรนทร โมตี จึงเปลี่ยนชื่อจาก “นโยบายมองตะวันออก” เป็น “ปฏิบัติการตะวันออก” (Act East Policy) โดยเน้นที่ 3 C คือ วัฒนธรรม พาณิชย์ และความเชื่อมโยง (culture, commerce and connectivity) (Sundaraman, 2014) ส่วนหนึ่งเพื่อถ่วงดุลอำนาจของจีนในภูมิภาค อีกส่วนหนึ่งเพื่อสร้างความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยความเชื่อมโยงทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศระหว่างกัน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จร่วมกันมากขึ้น

3. ทบทวน “นโยบายมองตะวันออก” กับภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย และผลกระทบ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียเป็นแผ่นดินที่ไม่มีทางออกทะเล มีประชากร 45,587,982 ล้านคน หรือ 3.1% ของจำนวนประชากรชาวอินเดียทั้งหมด ประกอบด้วยพื้นที่ 8 รัฐ ได้แก่ รัฐอัสสัม รัฐเมฆาลัย รัฐตรีปุระ รัฐอรุณาจัลประเทศ รัฐสิกขิม รัฐมิโซรัม รัฐมณีปุระ

และรัฐนากาแลนด์ มีพื้นที่ทั้งหมด 262,500 ตารางกิโลเมตร (Niumai, 2009, p.48) โดยมีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านทางตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดียถึง 98% (4,600 กิโลเมตร) จำนวนสี่ประเทศ ได้แก่ บังกลาเทศ เมียนมา ภูฏาน และจีน มากกว่าที่ติดกับแผ่นดินแม่ซึ่งมีเพียง 2% (33 กิโลเมตร) (Saikia, 2013, p.8)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียมีความอุดมสมบูรณ์และมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย อาทิ รัฐอัสสัมเป็นแหล่งปลูกชาที่ผลิตชาเพื่อส่งออกถึง 50% ของผลผลิตชาของประเทศ ผลิตน้ำมันดิบ 5 ล้านตันต่อปี ผลิตก๊าซธรรมชาติ 3,740 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งยังไม่ได้รับการพัฒนา นอกจากนี้ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียยังมีพืชพรรณที่อุดมสมบูรณ์ อาทิ หม่อน ผลไม้ต่างๆ สมุนไพรที่ใช้เป็นยามากกว่า 300 ชนิด (Prasin, 2004 อ้างใน Indrakumar, 2009, p.58) รวมถึงกล้วยไม้ป่ามากกว่า 400 สายพันธุ์ และแร่ธาตุที่มีค่า อาทิ ยูเรเนียม หินปูน และถ่านหิน ยิ่งไปกว่านั้นยังมีแหล่งพลังงานธรรมชาติที่สามารถพัฒนาศักยภาพได้ถึง 70,000 เมกะวัตต์ ซึ่งมีปริมาณถึง 30% ของความต้องการของประเทศ (Sunil, 2004 อ้างใน Indrakumar, 2009, p.58) แต่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างเหมาะสมในกระบวนการพัฒนา (Dutt & Nag, 1997, p.33 อ้างใน Niumai, 2009, p.49)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความแตกต่างจากอินเดียภาคอื่นๆ ทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ภาษา และระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ด้วยภูมิรัฐศาสตร์ที่ภาคนี้มีชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งในเอเชียใต้ เอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมดสี่ประเทศ ทำให้รัฐบาลอินเดียให้ความสำคัญว่าเป็นรัฐชายแดนที่ต้องมีการป้องกันทางทหารเป็นหลักซึ่งเป็นแนวคิดที่ถูกหล่อหลอมมาตั้งแต่สมัยอาณานิคม ดังนั้นจึงเน้นเฉพาะการป้องกันประเทศ โดยมีการตั้งกองทัพอันามพิเศษ เรียกว่า Armed Forces (Special power) Act 1958 (AFSPA) และมีการแก้ไขในปี ค.ศ.1972 เพื่อใช้ทั้งภูมิภาค ผวนกับความเข้าใจว่าไม่ต้องให้ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจกับภูมิภาคนี้ โดยขาดความรู้ในด้านประวัติศาสตร์ การปกครอง และวัฒนธรรมของผู้คนในพื้นที่ที่มีความแตกต่างและหลากหลาย ดังนั้น ภูมิภาคนี้ยังห่างไกลจากบรรยากาศของการพัฒนาจากรัฐบาลอินเดีย (Indrakumar 2009, p.59)

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี ค.ศ.1997 เป็นต้นมา รัฐบาลอินเดียต้องการพัฒนาภูมิภาคนี้ให้เหมือนกับรัฐอื่นๆ ของประเทศด้วยการส่งเสริมให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียเป็นประตูสำคัญสำหรับการค้าชายแดนทางด้านตะวันออกด้วยการรวม “การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” เข้ากับ “นโยบายมองตะวันออก” ซึ่ง Mazumdar (ม.ป.ป); Sarma (2008, p.44) และ Saikia (2013, pp.26-27) ได้กล่าวถึงผลกระทบด้านบวก และด้านลบของ “นโยบายมองตะวันออก” ที่มีต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย ดังนี้

3.1 ผลกระทบด้านบวก

รัฐบาลกลางของอินเดียได้จัดตั้งและยกระดับหน่วยงานต่างๆ ขึ้นเพื่อรองรับ “นโยบายมองตะวันออก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการกระตุ้นและส่งเสริมเศรษฐกิจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งส่งผลกระทบด้านบวก อาทิ

- ยกระดับจากรองอธิบดีเป็นอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศให้เชื่อมต่อกับสำนักงานอธิบดีที่กัวฮาตี (Guwahati) รัฐอัสสัม (Assam) และสำนักงานรองอธิบดีที่ชิลลอง (Shillong) รัฐเมฆาลัย (Meghalaya)

- ตั้งคลังสินค้าที่อมิงาว์ (Amingaon) กัวฮาตี รัฐอัสสัม

- เปิดสาขาการประกันภัยสินเชื่อผู้ส่งออกที่กัวฮาตี รัฐอัสสัม

- ตั้งหน่วยงานเพื่อการพัฒนาการผลิตอาหารและสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกที่กัวฮาตี รัฐอัสสัม

- ตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการส่งออกสาขาที่ชิลลอง รัฐเมฆาลัย

- จัดตั้งนิคมส่งเสริมอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกสองแห่งที่กัวฮาตี รัฐอัสสัม และบาร์นิहत (Barnihat) รัฐเมฆาลัย ร่วมกับรัฐบาลท้องถิ่นทั้งสองรัฐ

- ตั้งอุทยานไอทีสองแห่ง คือ ที่กัวฮาตี รัฐอัสสัม และอัครตละ (Agartala) รัฐตรีปุระ (Tripura)

- ตั้งด่านศุลกากร 18 แห่งในรัฐต่างๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย

- ยกระดับสนามบินกัวฮาตี รัฐอัสสัม ให้เป็นสนามบินนานาชาติ

นอกจากนี้ รัฐบาลกลางได้สนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณและการจัดตั้งศูนย์ต่างๆ เพื่อรองรับและอำนวยความสะดวกให้รัฐต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อให้สามารถตอบสนองและดำเนิน “นโยบายมองตะวันออก” ของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล พร้อมกันนี้รัฐบาลกลางยังได้ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียเพื่อสร้าง และปรับปรุงเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างกันทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศในหลายๆ โครงการซึ่งถ้าการดำเนินการสำเร็จจะเป็นการเชื่อมต่อระหว่างระเปียงตะวันออกเข้ากับตะวันตกโดยต้องผ่านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย

กว่าสองทศวรรษที่ผ่านมาแม้ชาวอินเดียทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะยังไม่ได้รับประโยชน์และการพัฒนาจากนโยบายการขยายการค้าผ่านนโยบาย “มองตะวันออก” มากนัก แต่ก็ยังได้รับผลประโยชน์บางอย่างร่วมกัน อาทิ

- ด้านการค้าชายแดนที่นาทูลา (Nathu La) รัฐสิกขิม-จีนเปิดอีกครั้งเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม ค.ศ.2006 หลังจากที่เคยปิดไปนานกว่า 40 ปี โดยรัฐสิกขิมมีมูลค่าการค้ากับจีนในปี ค.ศ.2013 เป็นเงิน 7 ล้านรูปี และเพิ่มขึ้นเป็น 16.04 ล้านรูปี ในปี ค.ศ.2014 (PTI, 2014)

- โครงการสร้างและปรับปรุงถนนมิตรภาพอินโด-เมียนมา ระยะทาง 165 กิโลเมตร เชื่อมเมืองตะมุ (Tamu) ติดชายแดนมอเรห์ (Moreh) รัฐมณีปุระ (Manipur) ในอินเดียกับกะเลวะ (Kalewa) และกาเลเมียว (Kalemyo) ในเมียนมาเป็นความรับผิดชอบของรัฐบาล

อินเดียซึ่งจะเชื่อมอินเดียมายังเมืองมณฑลเลย์ ส่วนถนนจากมณฑลเลย์ถึงย่างกุ้งเป็นความรับผิดชอบของรัฐบาลเมียนมาซึ่งอยู่ในสภาพดีมาก เชื่อมต่อกับถนนที่ฝ่ายไทยสร้างจากแม่สอด-กอกะเร็กที่เชื่อมต่อท่าดอน-ย่างกุ้ง ซึ่งถนนจากแม่สอดไปถึงมอเรีย รัฐมณีปุระ อินเดีย เรียกว่า “ถนนไตรภาคีอินเดีย-เมียนมา-ไทย” ซึ่งคาดว่าจะเสร็จในปี 2018 (Saikia, pp.25)

- ถนนสติลเวลล์ (Stillwell) เดิมชื่อถนนเลโดเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ที่สหรัฐฯ สร้างสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นถนนสติลเวลล์ตามชื่อนายพลโจเซฟ สติลเวลล์ ผู้บัญชาการกองทัพอเมริกันในสมัยนั้น ถนนนี้รัฐบาลอินเดีย-เมียนมา-จีนกำลังช่วยกันบูรณะซึ่งจะเชื่อมชายแดนอินเดียผ่านเมียนมาไปยังเมืองคุนหมิงมีระยะทางยาว 1,726 กิโลเมตร (นิติ นวรัตน์, 2558)

- โครงการกาลาดัน (Kaladan Multimodal Transit project) เชื่อมเมืองโกลกัตตา อินเดียมายังท่าเรือที่เมืองจิตตะเว รัฐยะไข่และเดินทางตามแม่น้ำกาลาดันเข้ามาเมืองลาซิโอ (Lashio) เมียนมาและเดินทางต่อด้วยรถยนต์ทางถนนไปยังรัฐมิโซรัม อินเดีย (Ministry of Development of North Eastern Region, Government of India, n.d.)

- การวางท่อแก๊สเมียนมา-บังกลาเทศ-อินเดีย

- อินเดีย-อาเซียนคาร์ แรลลี่ทางถนนสองครั้งในปี ค.ศ.2004 และ 2013 ที่แสดงให้เห็นว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียสามารถเชื่อมต่อทางถนนกับประชาคมอาเซียนที่อยู่บนผืนแผ่นดินใหญ่และข้ามเรือไปถึงอินโดนีเซียได้ (Saikia, 2013, pp.25)

3.2 ผลกระทบด้านลบ

การที่รัฐบาลกลางในอิติตพยายามส่งเสริม “นโยบายมองตะวันออก” ด้วยการเปิดพรมแดนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียซึ่งยังมีปัจจัยหลายด้านที่ยังไม่พร้อม จึงส่งผลกระทบในด้านลบ อาทิ (Saikia, 2013, pp. 26-27)

- ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ราว 200 กลุ่ม ซึ่งต่างก็มีภาษา วัฒนธรรม ศาสนา และความเชื่อทั้งที่เหมือนและต่างกันก่อให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องของผลประโยชน์

- แม้ว่ารัฐบาลกลางได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเจ็ดรัฐทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่รัฐต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบริหารแบบไม่มีธรรมาภิบาล มีการคอร์รัปชันสูงทำให้ผลประโยชน์ไม่ตกถึงประชาชนเท่าที่ควร ก่อให้เกิดความล่าช้า ไม่เท่าเทียมกันในการพัฒนาเมื่อเทียบกับผืนแผ่นดินใหญ่อินเดีย นอกจากนี้รัฐบาลกลางยังขาดยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ชัดเจน

- ขาดการมีส่วนร่วมจากคนท้องถิ่น

- มีผู้ก่อความไม่สงบหลากหลายกลุ่มซึ่งส่งผลกระทบด้านลบต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- ขาดการพัฒนาาระบบการสื่อสาร การคมนาคมทุกทาง และพลังงาน (ไฟฟ้า) เพื่อให้มีใช้อย่างทั่วถึงและเพียงพอ

- ขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ชา เครื่องเทศ ไม้ไผ่ อ้อย งานหัตถกรรม เป็นต้น เพื่อให้ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดต่างประเทศในการเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

- การค้าชายแดนอินเดีย-เมียนม่ายังไม่มีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดการขนสินค้าหนีภาษีมากมาย ทำให้รัฐต่างๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและรัฐบาลกลางอินเดียขาดรายได้

- มีการค้าอาวุธเถื่อนข้ามแดนระหว่างผู้ก่อความไม่สงบกลุ่มต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียบกกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

- เมียนมาและบังกลาเทศเป็นแหล่งที่ผู้ก่อความไม่สงบหนีจากอินเดียไปกบดาน

- ผู้ก่อความไม่สงบค้ายาเสพติดที่ขนจากสามเหลี่ยมทองคำ ทางเหนือของไทย-ลาว-เมียนมา เข้าไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย เป็นต้น

ผลกระทบด้านลบดังกล่าวทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือล้าหลังทางด้านเศรษฐกิจ แม้จะอยู่ในกรอบการพัฒนาไปพร้อมกับ “นโยบายมองตะวันออก” ของรัฐบาลอินเดียนั้นก็ตาม ด้วยเหตุนี้รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีโมดีจึงประกาศนโยบายเชิงรุกเป็น “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” โดยดำเนินนโยบายทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการผลักดัน “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” ให้ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

4. “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” กับการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รัฐบาลอินเดียดำเนิน “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาเมือง การแก้ปัญหาความไม่สงบ และนโยบายต่างประเทศ อาทิ

- ระบบรางเชื่อมต่อระหว่างรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปจนจรดชายแดนจีนที่ตาวัง (Tawang) ซึ่งเป็นอำเภอชายแดนในรัฐอรุณาจัลประเทศ (Arunachal Pradesh) (Kashyap & Halliday, 2016)

- ถนนเชื่อมต่อระหว่างภาคตะวันตกจากรัฐคุชราต (Gujarat) กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ รัฐมิโซรัม (Mizoram) และจากรัฐชายฝั่งทะเลตะวันตกคือรัฐมหาราษฏระ (Maharashtra) ไปสู่ฝั่งทะเลตะวันออกคือรัฐเบงกอล (Bengal) ที่เรียกว่า โครงการ “มัลลียาการะ” (Bharat Mala) ระยะทางราว 25,000 กิโลเมตรซึ่งคาดว่าจะเสร็จในปี ค.ศ.2022 (Jahanvi, 2015)

- การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ รัฐบาลคัดเลือก 98 เมืองเพื่อพัฒนาเป็นเมืองอัจฉริยะด้วยการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลกลางปีละ 48,000 พันล้านรูปี กระทรวงพัฒนาประเทศจะจัดสรรให้แต่ละเมืองอีกปีละ 100 ล้านรูปีตลอดห้าปี (โสภณา ศรีจำปา, 2016, น.5)

ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรีโมดีต้องการพัฒนาเมืองหลวงของรัฐหก รัฐทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียให้เป็นเมืองอัจฉริยะได้แก่ รัฐเมฆาลัย (Meghalaya), ตรีปุระ (Tripura), อัสสัม (Assam), นากาแลนด์ (Nagaland), มิโซรัม (Mizoram) และมณีปุระ (Manipur) (TNT News, 2015)

นอกจากนี้ หกเมืองของรัฐได้แก่ กุวาฮาตี และจอร์ฮัต (Jorhat) ในรัฐอัสสัม โกฮิมา (Kohima) และดิมาปุร (Dimapur) ในรัฐนาగాแลนด์ (Nagaland) อิตานาการ์ (Itanagar) ในรัฐอรุณาจัลประเทศ และอัครตละ (Agartala) ในรัฐตรีปุระ (Tripura) ถูกจัดให้อยู่ในแผนพัฒนาให้เป็นเมืองแห่งพลังงานแสงอาทิตย์โดยเริ่มที่กรุงอัครตละ รัฐตรีปุระซึ่งจะเป็นรัฐที่สองรองจากโกลกัตตาทางภาคตะวันออกที่มีโครงการที่จะเปลี่ยนมาใช้ระบบ LED ทั้งหมดในไม่ช้า ซึ่งรัฐบาลกลางจะรับผิดชอบค่าใช้จ่าย 90% อีก 10% เป็นความรับผิดชอบของรัฐตรีปุระเอง (Ians, 2015)

สำหรับปัญหาความไม่สงบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เกิดจากกลุ่มนากา¹ เป็นหลัก นายกรัฐมนตรีโมดีได้ดำเนินนโยบายเซ็นสัญญาสงบศึกกับนายทูอิงกะเลง มูยาวฮ์ (Thuingaleng Muivah) เลขาธิการสภาสังคมนิยมแห่งชาติของรัฐบาลนาగాแลนด์ [The National Socialist Council of Nagaland (NSCN)] ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์นากา ที่ถือว่าเป็นกลุ่มหลักของผู้ก่อความไม่สงบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ.2015 (Kashyap, 2015) ซึ่งจะช่วยสร้างความสงบให้เกิดขึ้นในพื้นที่และนำไปสู่ความร่วมมือกับภาครัฐในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ในด้านต่างประเทศ นายกรัฐมนตรีโมดีให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้านของอินเดียเป็นอันดับแรก ในปี ค.ศ.2014 ท่านเดินทางไปเยือนประเทศภูฏานเป็นประเทศแรก เยือนมาเนปาลสองครั้ง และประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ไกลออกไป (extended neighbourhood) ได้แก่ ญีปุ่น และออสเตรเลีย ส่วนในปี ค.ศ.2015 ท่านเดินทางไปเยือนศรีลังกา สิงคโปร์ สองครั้ง จีน เกาหลีใต้ มองโกเลีย บังกลาเทศ รัสเซีย และมาเลเซีย (List of prime ministerial trips made by Narendra Modi, n.d.) นอกจากนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินเดียได้ไปเยือนประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย มีเพียงแต่เท่านั้นผู้นำของประเทศต่างๆ ได้เดินทางมาเยือนอินเดียอย่างเป็นทางการด้วย ทั้งนี้เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีให้เข้มแข็ง กระชับความสัมพันธ์กับประเทศทางตะวันออก และวางบทบาทของอินเดียใหม่ในโลก

การเยือนต่างประเทศดังกล่าวข้างต้นยังเป็นโอกาสที่อินเดียได้เชิญชวนประเทศที่มีศักยภาพในด้านต่างๆ รวมถึงชาวอินเดียพลัดถิ่น ให้มาลงทุนในอินเดียเพื่อมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาประเทศตามนโยบายต่างๆ และสร้างงานให้กับชาวอินเดียด้วย

5. การพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเชื่อมโยงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย

อินเดียแสวงหาแนวทางเพื่อความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียจากภูมิภาคที่ไม่มีทางออกทางทะเลไปสู่การเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีทางออกทะเลซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย “มนตรา 3 C” คือ พาณิชยกรรม (commerce) วัฒนธรรม (culture) และการเชื่อมโยง (connectivity) (Sundararaman, 2014) ดังนี้

5.1 พาณิชย์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ อาทิ

5.1.1 การค้ากับบังกลาเทศ

เนปาล ภูฏาน และบางส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียมีชายแดนติดกับบังกลาเทศ ทั้งหมดนี้ไม่มีทางออกทะเล แต่สามารถค้าขายด้วยการนำเข้า-ส่งออกสินค้ากับบังกลาเทศที่มีท่าเรือใหญ่ที่มีศักยภาพถึงสองแห่งคือ ที่จัตตะกองและมงลา ซึ่งสามารถเชื่อมโยงสู่ทะเลได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกำลังซื้อของชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียต่ำ ทำให้ในปี ค.ศ.2009 บังกลาเทศยังส่งออกสินค้าไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียได้น้อย ประมาณ 50.45 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นมูลค่า 23.4% ของมูลค่าการส่งออกไปยังอินเดียทั้งหมด และนำเข้าจากภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย 237.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ อย่างไรก็ตาม หากมีการพัฒนาความเชื่อมโยงในด้านคมนาคมที่วางแผนไว้สำเร็จจะช่วยเพิ่มมูลค่าการค้าได้มากขึ้น (Rahman, 2014, pp.179-180)

5.1.2 การค้ากับไทย

ไทยร่วมแสดงสินค้าในงาน International Guwahati Trade Fair เมืองกัวฮาทิอย่างต่อเนื่องถึงเจ็ดครั้ง ซึ่งได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการไทยไปร่วมออกร้าน และได้รับความสนใจตอบรับจากผู้มาเที่ยวชมงานจากคนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก (ประพันธ์ สามพายวรกิจ, 2556) นอกจากนี้สถานทูตอินเดียในประเทศไทยได้จัดการแสดงสินค้าจากภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียที่ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ รวมถึงการประชุมร่วมของนักธุรกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียนับนักธุรกิจภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่ และที่กรุงเทพฯ

นอกจากนี้ ผู้ประกอบการรายย่อยของไทยยังไปร่วมออกร้านในงานแสดงสินค้า เช่น ที่รัฐฌีปูร์ เพื่อลองตลาด อาทิ อาหารไทย เสื้อผ้าและเครื่องประดับ เป็นต้น ซึ่งได้รับความสนใจจากผู้มาเที่ยวงานเป็นอย่างมาก แต่หากต้องการทำให้เกิดมูลค่าการค้าที่สูงขึ้น และเกิดความต่อเนื่องในด้านการค้าและเครือข่าย ผู้ประกอบการไทยควรต้องเข้าไปศึกษากฎ ระเบียบ และช่องทางความเป็นไปได้ในการร่วมลงทุนกับผู้ประกอบการหรือนักธุรกิจท้องถิ่นต่อไป (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2557)

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมีความรู้และความเชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมการผลิตอาหารแปรรูป การท่องเที่ยว การโรงแรม การก่อสร้าง รวมถึงภาคบริการอื่นๆ ด้วย “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” ของนายกรัฐมนตรีโมดีที่มีโครงการก่อสร้างต่างๆ มากมาย น่าจะเป็นโอกาสที่ผู้ประกอบการหรือนักธุรกิจไทยจะเข้าไปศึกษาเพื่อหาแนวทาง และความเป็นไปได้ในการดำเนินธุรกิจในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียต่อไป

5.1.3 การค้ากับจีน

การค้าชายแดนจีน-อินเดียที่ช่องลิปูเล็ก (Lipulekh Pass) ในรัฐอุตตรขันธ์ (Uttarakhand) ทางภาคเหนือของอินเดียติดชายแดนเนปาลและทิเบตของจีนซึ่งเปิดการค้าระหว่างเดือนมิถุนายน-ตุลาคมของทุกปีเพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนค้าขายสินค้าระหว่างกันโดยมีมูลค่าการค้าในปี ค.ศ.2015 ถึง 4.36 ล้านรูปี แบ่งเป็นมูลค่าการค้าจากอินเดีย 1,60,42,132 รูปี และมูลค่านำเข้าสินค้าจากทิเบต 2,76,12,055 รูปี (PTI, 2015) นอกจากนี้ ยังมีการค้าชายแดนระหว่างอินเดีย-จีนที่ช่องนาทูลา (Nathula) ที่เชื่อมต่อระหว่างสิกขิมกับทิเบตซึ่งอินเดียขาดดุลการค้ากับจีน 47 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ อย่างไรก็ตาม มีร้านค้าตามชายแดนทิเบตที่ขายสินค้าจากอินเดียขายรับนโยบาย “Make in India” ของรัฐบาลอินเดียโดยขึ้นป้ายร้านว่า “มีสินค้าที่ทำในอินเดีย” (Made in India goods available) (PTI, 2015)

5.1.4 การค้ากับเมียนมา

ในปี ค.ศ.2015 เมียนมาส่งออกสินค้าไปยังรัฐชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย 16% และนำเข้าจากอินเดียเพียง 6% ซึ่งคิดเป็น 0.8% ของมูลค่าการค้าชายแดนของเมียนมา (Htwe, 2015)

นอกจากนี้ สมาพันธ์การค้าระหว่างประเทศภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeast Federation on International Trade) ยังได้เดินทางไปเยือนจีน มองโกเลีย เมียนมา และไทยเพื่อแสวงหาความร่วมมือทางด้านการค้า และส่งเสริมการค้าระหว่างกัน รวมถึงการลงนามความร่วมมือกับรัฐต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อความร่วมมือทางด้านการค้าด้วย (NEFIT, 2010-16)

5.2 วัฒนธรรม

เมื่อวันที่ 19-21 ธันวาคม พ.ศ.2558 นี้สมาพันธ์พุทธศาสนานานาชาติ รัฐตรีปุระร่วมกับเครือข่ายได้จัดประชุมนานาชาติเรื่อง “มรดกทางพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย” (Buddhist heritage of the northeastern region) เพื่อฟื้นฟูบทบาทของมรดกทางศาสนาและวัฒนธรรมที่จะเชื่อมโยงระหว่างประชาชนในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีผู้เข้าร่วมจากประเทศต่างๆ ในเอเชียรวม 12 ประเทศ ทั้งนี้ศาสนาพุทธจะเป็นส่วนหนึ่งของการเชื่อมโยงความเข้าใจที่ดีระหว่างประชาชนได้ทางหนึ่งด้วย

นอกจากนี้อินเดียให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ไทย-อินเดียที่ตั้งอยู่บนฐานความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและศาสนาที่มีมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพุทธที่เป็นมรดกร่วมกันรวมถึงปรัชญาการดำเนินชีวิตที่มีเมตตา กรุณา ไม่ใช้ความรุนแรง และรักสันติเป็นปัจจัยร่วมที่เป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งระหว่างไทย-อินเดียซึ่งไทยควรใช้เป็นจุดแข็งในการเชื่อมต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียในมิติการท่องเที่ยวต่อไป (Lewis, 2015)

สายสัมพันธ์ใกล้ชิดของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียบกับไทยเป็นทุนทางวัฒนธรรมประการหนึ่งที่ควรส่งเสริมเพื่อเชื่อมโยงและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นที่

ทราบกันดีว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ หากพิจารณาจากตระกูลภาษาพบว่ามีตระกูลภาษาร่วมกับประเทศไทยสามตระกูล ได้แก่

ก) ตระกูลภาษาจีน-ทิเบต ประกอบด้วยสองตระกูลย่อย ได้แก่ ตระกูลย่อยจีนและตระกูลย่อยทิเบต-พม่า สำหรับตระกูลภาษาย่อยทิเบต-พม่า Matisoff (1991, อ้างใน Burling, 1999) แบ่งเป็น “กะมะรุปัน” (Kamarupan) ซึ่งน่าจะเรียกชื่อให้ตรงว่า “ภาษาทิเบต-พม่าต่างๆ ที่พูดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย” (Thurgood & Lapolla, 2003, p.172) เพราะมีผู้พูดภาษาทิเบต-พม่าต่างๆ ในทุกรัฐทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย ซึ่งมีความเป็นภาษาพี่น้องเชื่อมโยงกับผู้พูดภาษาทิเบต-พม่าในเมียนมาและไทย สำหรับในประเทศไทยสาขากระเหรี่ยงจัดเป็นสาขาร่วมเชื้อสายกับ “ภาษาทิเบต-พม่าต่างๆ ที่พูดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย” ด้วย

ข) ตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก- รัฐเมฆาลัยมีชาวคาสีประมาณ 1.2 ล้านคนเศษที่พูดภาษาคาสีซึ่งจัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (มอญ-เขมร) สาขาคาสี-ปะหล่อง (Khasi-Paluangic) (Sidwell & Blench, 2011) ซึ่งเป็นสาขา 1 ใน 12 สาขาของตระกูลนี้ที่ร่วมเชื้อสายกับผู้พูด อาทิ ภาษามอญ ภาษาเขมร ภาษาเวียดนาม ภาษาละว้า ภาษาขมุ ภาษาส่วย ภาษาของภาษาบรู ภาษาอัสเสน ฯลฯ ในประเทศไทยด้วย

ค) ตระกูลภาษาไทย- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียมีผู้พูดภาษาตระกูลไทยุ่เจ็ดกลุ่ม ได้แก่ ไทอาหม ไทคำตี้ ไทอ้ายตอน ไทกะเบาหรือฉาน กะเบา ไทค้าย ไทพาเก และไทตรง โดยกระจายตัวอยู่ในสามรัฐ ได้แก่ รัฐอรุณาจัลประเทศ (ไทคำตี้ และไทอ้ายตอน) รัฐอัสสัม (ไทอาหม ไทคำตี้ ไทพาเก ไทค้าย ไทตรง และไทอ้ายตอน) และรัฐมณีปุร (ไทกะเบาหรือฉาน กะเบา) ผู้พูดภาษาตระกูลไททางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธยกเว้นอาหมและกะเบา (Phukon, 2009)

ลักษณะร่วมระหว่างผู้พูดภาษาตระกูลไท และตระกูลทิเบต-พม่าทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียบกับชาวไทยในประเทศไทย และชาวเมียนมา อาทิ ภาษา ศาสนาและความเชื่อ ได้แก่ ขวัญ เป็นต้น ผ้า ทานา และกินข้าวเจ้า อาหาร วัฒนธรรมความเป็นพี่น้อง เป็นต้น ซึ่งควรใช้จุดแข็งนี้เป็นโอกาสในการเชื่อมโยงกับกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ผ่านการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาของรัฐบาลทั้งสองประเทศ และในอดีตที่ผ่านมามีนักวิชาการไทยเดินทางไปทำวิจัยในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท และกลุ่มทิเบต-พม่าทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียมาแล้ว

ทุนทางวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียยังคงรักษาอัตลักษณ์ ความแตกต่าง และหลากหลายไว้ได้จะเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสำหรับการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และนำวัฒนธรรมเชื่อมโยงจากอาเซียนไปสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียต่อไปได้ นอกจากนี้จะเป็นการสานสัมพันธ์ระหว่างประชาชนแล้ว ยังจะเป็นการช่วยภาครัฐในการขับเคลื่อนนโยบายความเชื่อมโยงอินเดีย-อาเซียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศไทยให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

5.3 ความเชื่อมโยง

อินเดียมีความร่วมมืออนุภูมิภาคกับประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียใต้ได้แก่ BBIN² ประกอบด้วยประเทศภูฏาน บังกลาเทศ อินเดีย และเนปาล สองประเทศที่ไม่มีทางออกทะเลคือ เนปาลและภูฏานโดยมีความร่วมมือในประเด็นการจัดการทรัพยากรน้ำ ความเชื่อมโยงทางด้านพลังงาน การคมนาคมขนส่งหลายรูปแบบ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการบิน และการค้า ซึ่งได้มีการลงนาม Motor Vehicle Agreement for the Regulation of Passenger, Personal and Cargo Vehicular Traffic³ ของประเทศสมาชิกทั้งสิ้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2558 ที่เมืองทิมพู ประเทศภูฏาน จะเห็นได้ว่าอินเดียดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้านเล็กๆ ที่อยู่ใกล้ที่สุด การเชื่อมโยงกันเพื่อเปิดชายแดนให้ประเทศที่อยู่ทางเหนือได้แก่ภูฏาน และเนปาลที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมคล้ายกับชาวอินเดียทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเชื่อมรัฐเบงกอลตะวันตกกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียซึ่งจะสามารถเชื่อมต่อกับบังกลาเทศ เมียนมาและอาเซียนได้จากโครงการเชื่อมต่อต่างๆ อาทิ โครงการ Kaladan multimodal transit transport โครงการถนนไตรภาคีอินเดีย-เมียนมา-ไทย เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการเชื่อมโยงระหว่างรัฐฉิ่นปุร์กับเมียนมาสองทางคือ 1) ทางรถยนต์ โดยในเดือนธันวาคม 2558 มีการทดลองเดินรถประจำทางจากเมืองอิมฟัล รัฐฉิ่นปุร์ไปสู่เมืองมณฑลเย่ ประเทศเมียนมาซึ่งจะผ่านเมืองตะมู กะเล มอนยยะ มณฑลเย่ระยะทาง 859 กิโลเมตร โดยมีเจ้าหน้าที่จากกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของทั้งสองประเทศทดลองเส้นทางนี้ (Roy, 2015) 2) ทางเครื่องบิน ในขณะนี้ยังไม่มีสายการบินที่บินตรงระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียมายังมณฑลเย่ แต่มีสายการบินของอินเดียบินระหว่างเมืองอิมฟัล เมืองหลวงของรัฐฉิ่นปุร์-ไกลกัตตา-คุนหมิง/กรุงเทพฯ-มณฑลเย่ และมีเที่ยวบินระหว่างมณฑลเย่ เมียนมาไปพุกทศยา อินเดียแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นเมียนมาแสดงความสนใจที่จะเปิดเที่ยวบินตรงระหว่างมณฑลเย่-อิมฟัล รัฐฉิ่นปุร์ต่อไป

ทั้งนี้อินเดียต้องการพัฒนาให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียเป็นประตูสู่อาเซียน การเชื่อมโยงด้วยถนนไตรภาคีนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อภาคธุรกิจอินเดียที่จะสามารถเชื่อมต่อกับอาเซียนได้แล้ว ยังจะเป็นการช่วยพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสร้างความเข้มแข็งให้กับความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อินเดียกับอาเซียนได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินการก่อสร้างในโครงการต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นมีความล่าช้ากว่ากำหนด รัฐบาลอินเดียจึงต้องปรับเป็นนโยบายเชิงรุกเพื่อให้ความร่วมมือและความเชื่อมโยงบรรลุผล

6. สรุป

ตั้งแต่อินเดียได้รับเอกราช ผู้นำอินเดียบริหารประเทศตามแนวทางสังคมนิยม ซึ่งในที่สุดทำให้อินเดียประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา เกิดหนี้สินเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ประเทศต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการรวมตัวกันมากขึ้น ในขณะนั้น อาเซียนมีการพัฒนาและการเติบโตทางเศรษฐกิจแต่ไม่ได้อยู่ในขอบข่ายนโยบายการค้าต่างประเทศของอินเดีย จึงทำให้รัฐบาลอินเดียต้องทบทวนตนเอง ตั้งแต่ปี ค.ศ.1991 เป็นต้นมา รัฐบาลอินเดียประกาศใช้ “นโยบายมองตะวันออก” เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางการค้า การลงทุนกับอาเซียนเพราะอินเดียสนใจในศักยภาพการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย และอินโดนีเซียซึ่งกำลังเป็น “เสือแห่งอาเซียน” รวมถึงขยายความสัมพันธ์ไปยังประเทศทางตะวันออก และแปซิฟิก รวมเรียกว่าเอเชีย-แปซิฟิก ด้วยภูมิรัฐศาสตร์ของอาเซียนจึงกลายเป็นศูนย์กลางของ “นโยบายมองตะวันออก” ของอินเดีย

ด้วย “นโยบายมองตะวันออก” ของอินเดีย ทำให้อินเดียสามารถเพิ่มมูลค่าการค้ากับประเทศคู่ค้าในระดับทวีภาคี และกับประชาคมอาเซียนได้มากขึ้น และดำเนินโครงการต่างๆ ที่เป็นความร่วมมือทางด้านการค้า การลงทุน ความมั่นคงและการเมือง ตลอดจนความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมกับประเทศต่างๆ ได้สำเร็จ แต่ยังมีโครงการที่ยังไม่สามารถทำได้สำเร็จตามกรอบเวลาซึ่งจะต้องผลักดันต่อไป

ในปี ค.ศ.1997 รัฐบาลอินเดียรวมการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้อยู่ใน “นโยบายมองตะวันออก” ของอินเดียเพื่อพัฒนาภูมิภาคนี้ที่ไม่มีทางออกทะเล แต่มีชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านถึงสี่ประเทศที่ยาวมากให้เป็นประตูสำหรับภาคตะวันออกต่อไป แต่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียยังไม่สามารถพัฒนาให้สามารถรองรับความเชื่อมโยงทั้งทางบก ทางอากาศ ทางแม่น้ำ และทางทะเลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

จนกระทั่งปี ค.ศ.2014 นายกรัฐมนตรีนายเรนทร โมดี ประกาศเปลี่ยนจาก “นโยบายมองตะวันออก” ให้เป็นเชิงรุกมากขึ้นเป็น “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” ด้วยการประกาศนโยบายต่างๆ เช่น “ผลิตในอินเดีย” “เมืองอัจฉริยะ” “ดิจิทัลอินเดีย” นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีต่างประเทศอินเดียเดินทางไปเยือนประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศบางประเทศในอาเซียน ในเอเชียตะวันออก ในแปซิฟิก และในตะวันตกเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และเชิญชวนประเทศที่มีศักยภาพ รวมถึงชาวอินเดียพลัดถิ่นในประเทศนั้นให้มาลงทุนหรือกลับมาช่วยอินเดีย ซึ่งจะช่วยสร้างงานให้คนอินเดียมากขึ้น รัฐบาลอินเดียต้องการกระจายการพัฒนาให้ทั่วถึง และส่วนหนึ่งเพื่อการพัฒนารัฐต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งด้านกายภาพที่ยังเป็นปัญหา และอุปสรรค รวมถึงการแก้ปัญหาความไม่สงบในภูมิภาคนี้ ด้วยการลงนามสงบศึกกับกลุ่มนากา ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่และกลุ่มหลักของการก่อความไม่สงบในภูมิภาคนี้

หากพิจารณาตามแนวคิด “3 Cs” ของรัฐบาลอินเดียจาก “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน พบว่าด้านพาณิชยกรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียมียุทธศาสตร์ความร่วมมือทางด้านการค้ากับบังกลาเทศ จีน เมียนมา และ

ไทยทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ด้านวัฒนธรรม-ทุนทางวัฒนธรรมจะเป็นทุนสำคัญในการเชื่อมโยงชาวอาเซียนกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียให้เกิดความร่วมมือและไปมาหาสู่กันต่อไป และด้านความเชื่อมโยง-ในขณะนี้ โครงการต่างๆ ที่ปรับปรุง และสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมโยงประชาชนจากอาเซียนไปสู่อินเดียผ่านทางถนนไตรภาคีแม้จะยังไม่เสร็จสมบูรณ์ แต่มีการติดต่อกันตามฤดูกาลที่เหมาะสมกับสภาพถนนเพื่อการไปมาหาสู่และการค้าขายระหว่างกันอยู่แล้ว

7. อภิปราย

ด้วยนโยบาย “ปฏิบัติการตะวันออก” ของอินเดียที่ดำเนินการเชิงรุกทั้งเรื่องนโยบายการวางแผนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียซึ่งเป็นประตูสู่อาเซียน และการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินเดียที่เชื่อมโยงกับมิติของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งสะท้อนได้อย่างชัดเจนว่าอินเดียใช้อำนาจละมุน (Nye, 2004) ซึ่งเป็นการค่อยๆ ชักจูงให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อำนาจละมุนสามารถผลิตขึ้นได้จากหลายปัจจัย ที่สำคัญ คือ ค่านิยม วัฒนธรรม คุณค่าทางการเมือง (ความเป็นประชาธิปไตยของอินเดีย-ผู้เขียน) และ นโยบายการต่างประเทศที่อยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นอำนาจที่นับวันยังมีบทบาทมากขึ้นในสังคมที่พยายามแก้ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง

เมื่อพิจารณาจากนโยบายของประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยที่มีต่ออินเดียก็มีการดำเนินนโยบายโดยใช้อำนาจละมุนเช่นกัน ดังนั้น หากประเทศไทยจะได้ดำเนินนโยบายเชิงรุกผ่านค่านิยมที่ดีงาม ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ร่วมที่เชื่อมความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย และควรใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศไทยให้กับชาวอินเดียโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย ด้วยการสนับสนุนการเปิดหลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษารวมถึงไทยศึกษาในสถาบันการศึกษาของอินเดียที่สนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประเทศอินเดียให้กับเยาวชน และสังคมไทยในวงกว้างด้วยการจัดหลักสูตรอินเดียศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยไทยให้มากขึ้น อีกทั้งรัฐบาลไทยควรให้ทุนสนับสนุนสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศไทย และประเทศอินเดียเพื่อการจัดกิจกรรมทางวิชาการร่วมกัน การแลกเปลี่ยนอาจารย์ และนักศึกษา เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันให้มากขึ้น นอกจากจะเป็นการสร้างเยาวชนที่จะทำหน้าที่สานสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในอนาคตแล้ว ผลงานวิชาการที่ร่วมมือกันผลิตและเผยแพร่จะเป็นส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์ให้สังคมได้รับรู้ ได้รู้จัก และเข้าใจประเทศไทยและประเทศอินเดียมากขึ้น อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในด้านต่างๆ ต่อไปให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ อินเดียยังได้ชื่อว่าเป็นประเทศประชาธิปไตยที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกและมีการบริหารจัดการเรื่องการเลือกตั้งที่ดีซึ่งน่าจะเป็นทางเลือกสำหรับประเทศไทยที่จะได้ศึกษา

เรียนรู้จากอินเดียเพื่อนำความรู้ และประสบการณ์มาปรับใช้ในกระบวนการปฏิรูปการเมืองของประเทศไทยต่อไป

ในด้านนโยบายต่างประเทศ รัฐบาลอินเดียปัจจุบันได้ปรับบทบาทและเปลี่ยนเป็น “นโยบายปฏิบัติการตะวันออก” แล้ว แต่ประเทศไทยยังคงใช้ “นโยบายมองตะวันตก” ซึ่งควรจะได้มีการทบทวนเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของภูมิภาคและของโลกอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ประเทศในประชาคมอาเซียน อาทิ สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และไทย ต่างมีจุดแข็งหลายประการที่สามารถเข้าไปเป็นผู้เล่นในสนามการลงทุนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียซึ่งจะเป็นจุดเชื่อมต่อไปสู่ประเทศในเอเชียใต้ที่ไม่มีแผ่นดินออกสู่ทะเลที่อยู่ตอนบนได้ ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับอินเดีย ประเทศเอเชียใต้ที่เป็นสมาชิกของ BIMSTEC และอาเซียน ผ่านธุรกิจ และอุตสาหกรรมต่างๆ อาทิ การท่องเที่ยวและการบริการ การแปรรูปอาหาร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างระบบการคมนาคม การสื่อสาร และไอที รวมถึงการส่งสินค้าเครื่องอุปโภคต่างๆ ไปจำหน่าย สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียยังเป็นตลาดที่กำลังเติบโต มีแรงงานที่มีคุณภาพและราคาถูก มีทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการพัฒนาในด้านอุตสาหกรรม มีความหลากหลายของกลุ่มคน และวัฒนธรรม มีธรรมชาติที่สวยงามเอื้อต่อการเชื่อมโยงกับอาเซียนในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และวัฒนธรรม อินเดียต้องการเชิญชวนนักลงทุนจากประเทศในอาเซียนให้เข้าไปลงทุน ไปสร้างงานให้กับชาวอินเดีย และร่วมพัฒนาประเทศผ่านโครงการที่รัฐบาลประกาศไว้ ซึ่งเปิดกว้างต้อนรับผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ และความสามารถสูงอีกเป็นจำนวนมาก

นักธุรกิจไทยควรเปิดใจกว้างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และสามารถปรับตัวได้เร็ว มีความกล้าที่จะคิด และทำในสิ่งใหม่ๆ มีการศึกษาหาข้อมูลอย่างรอบคอบ และพร้อมที่จะต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ในการติดต่อระหว่างวัฒนธรรมกับชาวอินเดียเพื่อให้การทำงานร่วมกันประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ ภาพลักษณ์ของคนไทยในสายตาชาวอินเดียยังเป็นบวก ดังนั้นจึงน่าจะเป็นโอกาสดีสำหรับนักธุรกิจไทย และสินค้าไทยที่จะเข้าไปขยายตลาดในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย รวมถึงอุตสาหกรรมบางประเภทที่เป็นที่ต้องการของท้องถิ่น อาทิ อุตสาหกรรมการผลิตอาหาร อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการให้บริการต่างๆ ที่ไทยมีความเชี่ยวชาญ ซึ่งควรต้องดำเนินการร่วมกันให้ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

เชิงอรรถ

¹ ชาวนากาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาในตระกูลย่อยทิเบต-พม่า เป็นกลุ่มที่รวม 18 ชนเผ่าที่มีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมที่คล้ายกันอาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียและตะวันตกเฉียงเหนือเมียนมา เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ของรัฐนากาแลนด์ และมีจำนวนมากในรัฐมณีปุร์ รัฐอรุณาจัลประเทศ และจำนวนหนึ่งในรัฐอัสสัม กลุ่มหลักๆ ที่อยู่ในสองประเทศ เช่น ปูไม (Poumai) ซุมิ (Sumi) อังกามิ (Angami) อาว (Ao) ชาเคซัง (Chakhesang), ชาง

(Chang) เคียมนิวัง (Khamniungan) โจนยัก (Konyak) เลียงมาย (Liangmai) โลทา (Lotha) โพซูรี (Pochury) รงเม (Rongmei) เซเม (Zeme) (Naga People, n.d.)

² “สี่เหลี่ยมเอเชียใต้ที่เติบโต” [South Asian Growth Quadrangle (SAGQ)] ก่อกำเนิดในเดือนพฤษภาคม 1996 (BBIN’, n.d.)

³ การลงนามในข้อตกลงร่วมกันนี้เพื่อส่งเสริมเส้นทางคมนาคมที่ปลอดภัย เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างประสิทธิภาพทางด้านเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค และเพื่อช่วยให้แต่ละประเทศสร้างกลไกเพื่อการบูรณาการความร่วมมือในภูมิภาค ประเทศทั้งสี่จะได้รับประโยชน์จากการเดินทางของผู้คนและสินค้าผ่านแดนโดยที่แต่ละประเทศต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการปฏิบัติตามข้อตกลงนี้ (PMINDIA, 2015)

เอกสารอ้างอิง

- กองอาเซียน 3 กรมอาเซียน. (2556). *ความสัมพันธ์อาเซียน-อินเดีย*. สืบค้นจาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20140106-162013-225944.pdf>
- นิติ นวรัตน์. (2558). มั่นทะเลย์เชื่อมจีน อินเดีย อาเซียน. คอลัมน์เปิดฟ้าส่องโลก. *ไทยรัฐออนไลน์*, 11 มีนาคม 2558.
- ประพันธ์ สามพายวรกิจ. (2556). *งานแสดงสินค้ากัวฮาตีคึกคัก ธุรกิจไทยแห่ร่วม 7 ปีซ้อน*. สืบค้นจาก <http://newdelhi.thaiembassy.org/th/2013/02>
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลสรุปการค้าระหว่างประเทศของไทยกับอินเดีย*. สืบค้นจาก <http://www2.ops3.moc.go.th/>
- สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2557). *รู้จักภาคอีสานของอินเดีย ตอนที่ 5: รัฐมณีปุระ*. สืบค้นจาก http://www.ditp.go.th/contents_attach/89207/89207.pdf
- โสภณา ศรีจำปา. (2016). ภาระตะในรอบปี 2015: บางเหตุการณ์สำคัญ. *India Calling* Vol. VII (1), 5.
- Act East Policy: India envisages more vigorous engagement with SE Asia, says Sushma Swaraj. (2015). *The Economic Times*. Retrieved from http://articles.economictimes.indiatimes.com/2015-06-28/news/63907451_1_act-east-policy-thailand-india-today
- BBIN’. (n.d.). Retrieved from <https://en.wikipedia.org/wiki/BBIN>.
- Burling, R. (1999). On “Kamareepan”. *Linguistics of the Tibeto-Burman Area* Vol.22.2-Fall 1999, 169-171.

- Burling, R. (2003). The Tibeto-Burman languages of Northeast India. In G. Thurgood and R. Lapolla (Eds.). *Sino-Tibetan Languages* pp.169-191. London: Routledge.
- Daimari, P. (2013). India's Post-LEP International Trade structure with ASEAN countries through North Eastern Region. In D. Phukan (Ed.), *Look East Policy and North East India*. New Delhi: SSDN Publishers & Distributors.
- Htwe, Chan Mya. (2015). *Border trade tops \$2.4 billion: Official*. Retrieved from www.mmtimes.com/index.php/business/16294-border-trade-tops-2-4-billion-official.html
- Ians. (2015). *Six 'solar cities' to be developed in northeast India*. Retrieved from <http://www.bgr.in/news/six-solar-cities-to-be-developed-in-northeast-india/>
- India's Act East Policy balancing China in the region: Thinktank India has begun to implement the 'Act East Policy' to bolster its ties with the region. (2015). *The Indian Express*. Retrieved from <http://indianexpress.com/article/india/india-others/indias-act-east-policy-balancing-china-in-the-region-thinktank/>
- Indrakumar, K. (2009). Mapping India's Look East Policy: Shifting alignments. In Thingnam Kishan Singh (Ed.), *Look East Policy & India's Northeast: Polemics and Perspectives*. New Delhi: Concept Publishing Company.
- Jahanvi. (2015). *Earlier Golden Quadrilateral and Now, Bharat Mala! Road from Gujarat to Mizoram*. Retrieved from <http://topyaps.com/bharat-mala-gujarat-to-mizoram>
- Kashyap, Samudra Gupta & Halliday, A. (2016). *Massive push to railway infrastructure under way in Northeast: The Railways hopes to reach all state capitals in the Northeast by March 2020*. Retrieved from <http://indianexpress.com/article/explained/the-new-northeast-expresses/>
- Kashyap, Samudra Gupta. (2015). *Towards the Govt-Naga peace accord: Everything you need to know. The Indian Express*. Retrieved from <http://indianexpress.com/article/explained/simply-put-towards-accord-step-by-step/>
- Lewis, C. (2015). *IBC Hosts Three-day Seminar on Buddhist Heritage in Northeast India*. Retrieved from <https://www.buddhistdoor.net/news/ibc-hosts-three-day-seminar-on-buddhist-heritage-in-northeast-india>

- List of prime ministerial trips made by Narendra Modi.* (n.d.). Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_prime_ministerial_trips_made_by_Narendra_Modi
- Maini, Tridivesh Singh. (2015). *Modi and India's "Act East" Policy. Can India "Make It" in Southeast Asia?* Retrieved from <http://www.theglobalist.com/modi-and-india-act-east-policy/>
- Mazumdar, Sayantani Sen. (n.d.). *The North-East Steering India's Look-East Policy.* Retrieved from www.globalindiafoundation.org/look%20east%20new.pdf
- Ministry of Development of North Eastern Region, Government of India. *Kaladan Multi-Modal Transit Transport Project.* (2014). Retrieved from <http://mdoner.gov.in/content/introduction-1>
- Modi announces six Northeastern cities as 'Smart Cities'. (n.d.). Retrieved from <http://thenortheasttoday.com/six-northeastern-town-and-cities-as-smart-cities/>
- Naga People.* (n.d.). Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Naga_people
- NEFIT. (2016). *Northeast Federation on International Trade.* Retrieved from <http://www.nefitindia.com/about.html>
- Niumai, A. (2009). Development and Discontent Meet in the North East: Perspective on India's Look East Policy. In Thingnam Kishan Singh (Ed.), *Look East Policy and India's North East Polemics and Perspectives.* New Delhi: Concept of Publishing Company.
- Northeast India.* (n.d.). Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Northeast_India
- Nye, Joseph S. (2004). *Soft Power.* New York: Public Affairs.
- Phukon, Girin. (2009). *Tai of Northeast India and their Cultural Linkage with Southeast Asia.* Lecture delivered at Institute of Language and Culture for Rural Development, Mahidol University on August 4th 2009.
- PMINDIA. (2015). *Bangladesh, Bhutan, India and Nepal (BBIN) Motor Vehicle Agreement.* Retrieved from http://pmindia.gov.in/en/news_updates/bangladesh-bhutan-india-and-nepal-bbin-motor-vehicle-agreement/
- PTI. (2014). *Indo-China border trade through Nathula rises to Rs 16.04 crore.* Retrieved from http://articles.economictimes.indiatimes.com/2014-12-02/news/56649299_1_border-trade-indo-china-Sikkim

- PTI. (2015). *Indo-China trade through Lipulekh worth Rs 4.36 crore*. Retrieved from http://articles.economictimes.indiatimes.com/2015-11-02/news/67953736_1_indian-traders-indo-china-trade-border-trade
- PTI. (2015). *Made in India' making big splash in Chinese border town*. Retrieved from http://articles.economictimes.indiatimes.com/2015-06-22/news/63708750_1_nathu-la-border-trade-border-town
- Rahman, Mohammad Masudur. (2014). Developing Economic Corridor Trade Potential and Economic Cooperation between Bangladesh and Northeast India. In Prabir De & Kavita Iyengar (Eds.), *Developing Economic Corridors in South Asia*. Asian Development Bank.
- Rajendram, Danielle. (2014). *India's new Asia-Pacific strategy: Modi Act East*. Retrieved from <http://www.lowyinterpreter.org/post/2014/12/18/Indias-new-Asia-Pacific-strategy-Act-East.aspx>
- Roy, Esha. (2015). *From Manipur to Myanmar by bus, with Thailand waiting to be next stop*. Retrieved from <http://indianexpress.com/article/india/india-news-india/manipur-to-myanmar-by-bus-with-thailand-waiting-to-be-next-stop>
- Royal Thai Embassy, New Delhi, Republic of India. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลพื้นฐาน*. สืบค้นจาก <http://newdelhi.thaiembassy.org/th/useful-knowledge-th/country-profile-th/>
- Saikia, Sunil Kumar. (2013). India's Look East Policy: Opportunities and Challenges for North-Eastern Region. *Look East Policy and North East India*. New Delhi: SSDN Publishers & Distributors.
- Sarma, Amiya & Sarma, Bhupen Kumar. (2008). India's Look East Policy: Economic Possibilities for the Northeast. In Charles Reuben Lyngdoh & Merostar Rani (Eds.), *Look East Policy: Impact on Northeast India*. New Delhi: Akansha Publishing House.
- Sidwell, Paul & Roger Blench. (2011). The Austroasiatic Urheimat: The Southeastern Riverine Hypothesis. In N. J. Enfield (Ed.), *Dynamics of Human Diversity* (pp.317-345). Canberra: Pacific Linguistics.
- Singh, Thingnam Kishan. (2009). India's Look East Policy: Origins and Conceptualization. In Thingnam Kishan Singh (Ed.), *Look East Policy & India's Northeast: Polemics and Perspectives*. New Delhi: Concept Publishing Company.

- Sundararaman, S. (2014). Modi in Myanmar: From ‘Look East’ to ‘Act East’.
Retrieved from <http://www.ipcs.org/article/india-the-world/modi-in-myanmar-from-look-east-to-act-east-4742.html>
- Tangkilsan, A. (2013). *ASEAN-India Free Trade Area Part II: Indonesia, Vietnam & Myanmar*.
Retrieved from <http://www.aseanbriefing.com/news/2013/02/20/asean-india-free-trade-area-part-ii-indonesia-vietnam-myanmar.html>
- Thurgood, Graham & LaPolla, Randy J. (2003). *The Sino-Tibetan Languages*.
London and New York: Routledge.
- TNN. (2015). Six NE state capitals make Smart City cut. *The Times of India*.
Retrieved from <http://timesofindia.indiatimes.com/city/guwahati/Six-NE-state-capitals-make-Smart-City-cut/articleshow/48701932.cms>
- TNT News. (2015). *Modi announces six Northeastern cities as ‘Smart Cities’*. *The Northeastern Today*. Retrieved from <http://thenortheasttoday.com/six-northeastern-town-and-cities-as-smart-cities/>
- Wadhwa, Anil. (2015). *PM Narendra Modi to Visit Malaysia, Singapore from November 21*. Retrieved from <http://www.ndtv.com/india-news/pm-narendra-modi-to-visit-malaysia-singapore-from-november-21-1244960>